Les 26 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord אָהַב, {áhav}, houden van:

Persoon	*Tegenwoordige tijd*		*Verleden tijd*		*Toekomende tijd*		*Persoon*
Ik (m)	אוֹהֵב	ohev	אָהַבְתִּי	áhavti	אוֹהַב	ohav	אֲנִי
Ik (v)	אוֹהֶבֶת	ohèvèt	אָהַבְתִּי	áhavti	אוֹהַב	ohav	אֲנִי
Jij (m)	אוֹהֵב	ohev	אָהַבְתָּ	áhavtá	תּאֹהַב	tohav	אַתָּה
Jij (v)	אוֹהֶבֶת	ohèvèt	אָהַבְתְּ	áhavt	תּאֹהֲבִי	toh^{a}vi	אַתְּ
Hij	אוֹהֵב	ohev	אָהַב	áhav	יאֹהַב	yohav	הוּא
Zij	אוֹהֶבֶת	ohèvèt	אָהְבָה	áhváh	תּאֹהַב	tohav	הִיא
Wij (m)	אוֹהֲבִים	oh^{a}vim	אָהַבְנוּ	áhavnoe	נאֹהַב	nohav	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	אוֹהֲבוֹת	oh^{a}vot	אָהַבְנוּ	áhavnoe	נאֹהַב	nohav	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	אוֹהֲבִים	oh^{a}vim	אֲהַבְתֶּם	^{a}havtèm	תּאֹהֲבוּ	toh^{a}voe	אַתֶּם
Jullie (v)	אוֹהֲבוֹת	oh^{a}vot	אֲהַבְתֶּן	^{a}havtèn	תּאֹהֲבוּ	toh^{a}voe	אַתֶּם
Zij (m)	אוֹהֲבִים	oh^{a}vim	אָהֲבוּ	áhavoe	יאֹהֲבוּ	yoh^{a}voe	הֵם
Zij (v)	אוֹהֲבוֹת	oh^{a}vot	אָהֲבוּ	áhavoe	יאֹהֲבוּ	yoh^{a}voe	הֵן

Gebiedende wijs: m: .אֱהַב.èhav, v: .אֲהַבִי.ahavi, mv: .אֲהַבוּ.ahavoe, infinitief: לְאֱהוֹב lè'èhov

Omdat het werkwoord אהב *begint met de keelletter* א *krijgt dit voor de toekomende tijd een andere vervoeging. Hebreeuwse grammaticaboeken tellen een flink aantal pagina's met vervoegingen van werkwoorden. U hoeft ze niet allemaal tegelijk te leren.*

Opdracht 2: Vertaal en geef de uitspraak:

Van wie is dit huis?	שֶׁל מִי הַבַּיִת הַזֶּה?	sjèl mi habáyit hazèh?
Wie is die vrouw?	מִי הָאִשָּׁה הַהִיא?	mi ha'isjáh hahi?
Waar is het grote hotel?	אֵיפֹה הַמָּלוֹן הַגָּדוֹל?	efoh hammálon haggádol?
Waar vind ik een stoel?	אֵיפֹה יֵשׁ כִּסֵּא?	efoh yesj kisé?
אֶפְשָׁר הִיא בַּבַּיִת?	èfsjar hi babayit?	Is zij in het huis (thuis) ?
לְמִי הַסֵּפֶר הַזֶּה?	l^{e}mi hasefèr hazèh?	Voor wie is dit boek?

Opdracht 3: Beluister het kinderliedje Mi ohev èt hasjabat? (Wie houdt er van de Sjabbat?), geef de uitspraak en de vertaling:

מִי אוֹהֵב אֶת הַשַּׁבָּת	mi ohev èt hasjabbát	Wie houdt van de sjabbat?
אִמָּה וְאַבָּא	imá w^{e}'abbá	mamma en papa.
מִי אוֹהֵב אֶת הַשַּׁבָּת	mi ohev èt hasjabbát	Wie houdt van de sjabbat?
סַבתָה וְסָבָה (*)	savtáh w^{e}sáváh	oma en opa.
מִי אוֹהֵב אֶת הַשַּׁבָּת	mi ohev èt hasjabbát	Wie houdt van de sjabbat?
אֲנִי, אַתָּה וְאַתְּ	^{a}ni, attáh w^{e}'at	ik, jij en jij,
כֹּל הָעוֹלָם כִּמְעַט	kol ha'olám kim'at	heel de wereld bijna.
לָמָּה לֹא כֹּל יוֹם שַׁבָּת	lamáh lo kol yom sjabbát,	Waarom [is] niet iedere dag sjabbat,
כֹּל יוֹם שַׁבָּת	kol yom sjabbát	elke dag sjabbat?

(*) Koosnaampjes voor opa en oma.

Les 27 – Werkwoorden 5 – Zijn en Hebben

Het werkwoord הָיָה {háyáh}, dat meestal Zijn of Gebeuren en soms Hebben betekent, wordt op een wat afwijkende manier vervoegd.
Het wordt in de tegenwoordige tijd eigenlijk niet gebruikt; er worden dan andere constructies toegepast, zie ook les 22. De verleden tijd en de toekomende tijd worden wel gebruikt.

Persoon	*Tegenwoordige tijd*		*Verleden tijd*		*Toekomende tijd*		*Persoon*	
Ik (m)	הוֹוֶה **	howèh	הָיִיתִי	háyiti	אֶהְיֶה	èhyèh	אֲנִי	
Ik (v)	הוֹוָה	howáh	הָיִיתִי	háyiti	אֶהְיֶה	èhyèh	אֲנִי	
Jij (m)	הוֹוֶה	howèh	הָיִיתָ	háyitá	תִּהְיֶה	tihèh	אַתָּה	
Jij (v)	הוֹוָה	howáh	הָיִיתְ	háyit	תִּהְיִי	tihyi	אַתְ	
Hij	הוֹוֶה	howèh	הָיָה	háyáh	יִהְיֶה	yihyèh	הוּא	
Zij	הוֹוָה	howáh	הָיְתָה	háytáh	תִּהְיֶה	tihèh	הִיא	
Wij (m)	הוֹוִים	howim	הָיִינוּ	háyinoe	נִהְיֶה	niyèh	אֲנַחְנוּ	
Wij (v)	הוֹוֹת	howot	הָיִינוּ	háyinoe	נִהְיֶה	niyèh	אֲנַחְנוּ	
Jullie (m)	הוֹוִים	howim	הֱיִיתֶם	h^{e}yitèm	תִּהְיוּ	tihyoe	אַתֶּם	
Jullie (v)	הוֹוֹת	howot	הֱיִיתֶן	h^{e}yitèn	תִּהְיֶינָה *	tiyènah	אַתֶּן	
Zij (m)	הוֹוִים	howim	הָיוּ	háyoe	יִהְיוּ	yihyoe	הֵם	
Zij (v)	הוֹוֹת	howot	הָיוּ	háyoe	תִּהְיֶינָה *	tihyènah	הֵן	

Geb. wijs: m: הֱיֵה hèyeh; v: ; mv: הֱיוּ hèyoe; (vr mv הֱיֶינָה * h^{a}yènáh), inf: לִהְיוֹת lihyot

* Verouderde vrouwelijk vorm
** הוֹוֶה howèh is ook de grammaticale benaming van de Tegenwoordige tijd.
Verleden tijd = עָבַר ávar (verleden); Toekomende/Onvoltooide tijd = עָתִיד átid (toekomst)

Van het werkwoord הָיָה is de Godsnaam YHWH afgeleid, zie aan het eind van deze les.

Er bestaat in het Hebreeuws geen werkwoord 'hebben' om aan te geven dat je iets wel of niet bezit. Daarvoor wordt gewoonlijk een bijzondere constructie gebruikt, met יֵשׁ {yesj} 'het zijn', er is, er zijn, en אַיִן {ayin} (zelfstandig gebruikt) of אֵין {en} (in een zinsconstructie) 'het niet-zijn', er is/zijn niet. Dit zijn zelfstandige naamwoorden die niet worden verbogen.

Hebben				**Niet hebben**			
יֵשׁ לִי	yesj li	יֵשׁ לָהּ	yesj láh	אֵין לִי	en li	אֵין לָהּ	en láh
	'Er is voor mij', ik heb	יֵשׁ לָנוּ	yesj lánoe		'Er is niet voor mij', ik heb niet	אֵין לָנוּ	en lánoe
		יֵשׁ לָכֶם	yesj láchèm			אֵין לָכֶם	en láchèm
יֵשׁ לָךְ	yesj l^{e}chá	יֵשׁ לָכֶן	yesj láchèm	אֵין לָךְ	en l^{e}chá	אֵין לָכֶן	en láchèn
יֵשׁ לָךְ	yesj lách	יֵשׁ לָהֶם	yesj láhèm	אֵין לָךְ	en lách	אֵין לָהֶם	en láhèm
יֵשׁ לוֹ	yesj lo	יֵשׁ לָהֶן	yesj láhèn	אֵין לוֹ	en lo	אֵין לָהֶן	en láhèn

Je gebruikt dus אֵין of יֵשׁ , of een vorm van הָיָה, plus het voorzetsel לְ vóór het onderwerp.

יֵשׁ לִי כֶּלֶב	yesj li kèlèv	'er-bestaat voor-mij een-hond', ik heb een hond.
אֵין לִי כֶּלֶב	en li kèlèv	'geen voor-mij een-hond', ik heb geen hond.
הָיָה לִי כֶּלֶב	háyáh li kèlèv	'er-was voor-mij een-hond', ik had een hond.
לַגֶּבֶר הָיָה כֶּלֶב	lagèvèr háyáh kèlèv	'voor-de-man was een-hond', de man had een hond.
יְהִי אוֹר	y^{e}hi or	Er zij licht (Genesis 1:3)
הַכִי טוֹב שְׁיֵשׁ	hachi tov sj^{e}yèsj	De beste die er is (zie les ....)
יֵשׁ!	yesj! (ur)	Daar is het! Wow!
יֵשׁ צִיפּוֹר בָּעֵץ?	yesj tzipor ba'etz?	Is er een vogel in de boom?
מַה יֵשׁ?	mah yesj?	Wat is er? Wat is daar?
אֵין חָלָב	en cháláv	Er is geen melk

In het Iwriet (Hebreeuws) bestaat er eigenlijk geen woord voor `hebben'. `Ik heb' luidt in het Iwriet `jesj li' – er is voor mij. Dit is niet alleen een taal-idioom maar een diepe gedachte: de dingen die wij hebben zijn ons door Hasjeem (G'd) ter beschikking gesteld met een bepaald doel: om er goede dingen mee te doen. Dit is een geheel andere invalshoek als het absolute eigendomsrecht zoals we dat kennen vanuit het Romeinse recht en het vroegere Nederlandse recht. *(Rabbijn Raphael Evers, NIK, 29 mei 2016)*

Woordenschat

יְהִי	y[e]hi	Er was, er zij. *Verkorte vorm van de toekomende tijd* יִהְיֶה Zie de video https://youtu.be/aXlvKkVXRhY
חָיָה, חַיָיה	cháyáh [pa'al]	Leven, bestaan
חַי	chay (bn)	Levend, levendig, rauw, vers
חַיִים	chayim ( )	Leven
לְחַיִים!	l[e]chayim	Op het leven! (Proost!)
חַיָה,חַיָיה	chayáh (v)	Dier, levensgeest, ziel
חַיָיה בַּיִת	chayáh bayit	Huisdier
חַיוּת, חִיוּת	chayoet, chiyoet (v)	Leven, vitaliteit
חִיוּנִי	chiyoeni (bn)	Vitaal, noodzakelijk, van levensbelang
אוֹר	or (m!)	Licht אוֹרוֹת orot
בֹּהוּ	bohoe (m)	Leegte, chaos
בֶּן־חוֹרִם, בֶּן־חוֹרִין	bèn-chorim[n]	Vrij man. *-in is de Aramese meervoudsvorm.*
חֹשֶׁךְ, חוֹשֶׁךְ	chosjèch (m)	Duisternis
עֶבֶד	èvèd (m)	Slaaf, dienaar, knecht עֲבָדִים [a]vádim
עַתָּה	attáh (bw)	Nu
קָרָא	qárá (ww)	Lezen, roepen, noemen
תֹּהוּ , תוֹהוּ	tohoe (m)	Woestheid, verlatenheid
אֲדֹנָי, אֲדוֹנָי	[a]donay	Mijn Heer, een naam van God
אֱלֹהִים	èlohim	God(en)

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord חָיָה cháyáh, leven, dat veel op háyáh lijkt. Controleer jezelf op de website conjugator.reverso.net/conjugation-hebrew.html.

Persoon	*Tegenwoordige tijd*		*Verleden tijd*		*Toekomende tijd*		*Persoon*
Ik (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנִי
Ik (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנִי
Jij (m)	חַי	chay	.....	.....	.....	.....	אַתָּה
Jij (v)	חַיָה	chayáh	.....	.....	.....	.....	אַתְּ
Hij	.....	.....	חָיָה, חַי	cháyáh, ... chay	.....	.....	הוּא
Zij	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הִיא
Wij (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתֶּם
Jullie (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתֶּן
Zij (m)	.....	.....	.....	.....	יִחְיוּ	yichyoe	הֵם
Zij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הֵן

Geb. wijs: m: חַיֵה chayeh, v: ....., mv: ....., Infinitief: לִחְיוֹת lichyot

Opdracht 2: Geef de uitspraak en de vertaling van deze Bijbelteksten

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ (Genesis 1:2a) .....

.....

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר (Genesis 1:3) .....

.....

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד (Genesis 1:5)

.....

.....

Opdracht 3: Beluister het Pesach-liedje Avadim Hayinoe, geef de uitspraak en de vertaling.
www.youtube.com/watch?v=09jmwmHJZgI of www.youtube.com/watch?v=4JpUvn9DGgM.
עֲבָדִים הָיִינוּ עַתָּה בְּנֵי חוֹרִין, בְּנֵי חוֹרִין

.....

.....

.....

Bronnen: *Hebrew Verb Tables, Asher Tarmon & Ezri Uval; www.britannica.com; www.newadvent.org; en.wikipedia.org; www.youtube.com; millon; Biblia Hebraica; Leerboek der Hebreeuwsche taal, rabbijn S. Ph. de Vries; Grammatica van het Bijbels Hebreeuws, Nat & Lettinga; Melet, Arjeh Gebhard, uitg. Coutinho.*

Les 27 Extra – De Godsnaam; Qere en Ketiv

De naam Jehovah
Gods naam יהוה is volgens geleerden een vorm van de derde persoon enkelvoud imperfect (toekomende tijd) van het werkwoord הָיָה {hayah}, met de betekenis 'Hij die is'.

Omdat in de loop der eeuwen de Joden deze naam te heilig vonden om uit te spreken, vervingen zij deze bij het voorlezen uit de boekrollen door het woord אֲדֹנָי Adonay, Mijn Heer. Het kwam wel vaker voor dat een ander woord werd gelezen dan er geschreven staat, bij voorbeeld om een kennelijke schrijffout te corrigeren, zonder de heilige tekst van de Tenach te veranderen. Dit werd dan aangegeven met een cirkeltje boven het betreffende woord en een notitie in de marge van de tekst. Bij de Godsnaam was deze notitie niet nodig, de voorlezer wist dit wel uit zijn hoofd.

Voor deze wijzigingen bij het voorlezen gebruikt men de Aramese termen *q^{e}re* , קְרֵי ([wat is] gelezen) en *k^{e}tiv*, כְּתִיב ([wat is] geschreven).
Toen de Masoreten de Hebreeuwse teksten voorzagen van uitspraak- en zangtekens (zie les 03), noteerden zij bij יהוה de klinkertekens van het woord אֲדֹנָי of אֲדוֹנָי ^{a}donay, mijn Heer (soms van אֱלֹהִים èlohim, God). Dat leverde een niet-bestaand woord op, dat men in de Christelijke gemeenten als 'Jehovah' uitsprak en als naam van God gebruikte. Je vind het woord nog terug in enkele liederen en in de naam Jehova's Getuigen.
De Aramese term q^{e}re קְרֵי is verwant aan het Arabische woord Qoran of Koran.
Meer hierover later in Les_69 Extra, Tenach,

Zie ook de Engelstalige video's van Jeff A. Benner,
www.youtube.com/watch?v=wRsbSLU9oFA The Pronunciation of the name יהוה (YHWH),
www.youtube.com/watch?v=J84zSeKaDkU This is my Name - יהוה and אהיה (Part 1 of 2),
www.youtube.com/watch?v=51h8ssppxn0 This is my Name - יהוה and אהיה (Part 2 of 2), en

de uitleg van de Godsnaam door dr. Piet van Midden in Efemeride 150.